Король Лариса,
Самборський Максим

ШТРИХ ДО ПОРТРЕТА ІВАНА БАБИЧА: БАТЬКІВСТВО

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Полтава, Україна

Анотація: *На основі аналізу біографічних даних та спогадів про відомого перекладача, педагога Івана Бабича розкрито його особистість крізь призму батьківства. Виявлено особливості виховного впливу на формування особистості доньки.*

Ключові слова: *родинне виховання, Іван Бабич, Тамара Бабич, ідеї патріотичного виховання, формування критичного мислення.*

Сучасні ідеї лінгвоперсонології, які поставили в епіцентр уваги мовну особистість, визначили чинниками впливу на її формування біографію, геокультурний простір, соціальні функції [4, с. 12].

Лінгвоперсонологічні засади, з-поміж іншого, усамостійнили повсякденність як реконструювальний макроконтекст особливостей родинних стосунків [1, с. 79–80]. Нам особливому імпонує теза про те, що «у спілкуванні, у постійно відновлюваному контакті, зв'язках людей виникає і формується дійсність, … її складові, не предмети та процеси самі по собі, а людський зміст» [2, с. 55].

Саме «людський зміст» особистості відомого українського перекладача, педагога Івана Бабича яскраво простежується у виконанні ним батьківських обов'язків. Звісна річ, слово «обов'язок» не семантизує вповні того спектру любові, поваги, ціннісного й водночас вимогливого ставлення до дитини, який простежуємо у бабичевому батьківстві.

Спогади Тамари Бабич про батька пересвідчують у тому, що Іван Трохимович прагнув від раннього дитинства виявити та розвинути природні схильності доньки, які в майбутньому й стали визначальними у її виборі професії вчителя біології. Разом із тим висловимо припущення, що

батьківський інстинкт підсвідомо підшукував для неї безпечнішу соціальну нішу. Гуманітарний терен в заідеологізованому радянському середовищі ставав небезпечним, оскільки неуникними були або відкритий спротив політиці нищення всього українського і, як наслідок, – особиста драма людини, яка не зрікалася правди, або ж утрата ціннісних орієнтирів та перехід до конформістської поведінкової моделі «бути, як усі».

Іван Трохимович розумів, що той тягар інакшости, який поклало на його плечі закордонне походження та виховання в культурному просторі Франції, а згодом статус репатріанта (людини, до якої ставлення органів держбезпеки та сонмища їхніх позаштатних співробітників було, певна річ, максимально пильним), не може прямо чи опосередковано не впливати й на долі рідних. Тому те, які цінності він прищеплював своїй дитині, викликає особливу повагу і захоплення.

У родині Бабичів зростала щаслива, допитлива дівчинка, яка народилася 22 грудня 1967 року. Тамара мала все, чого потребує малеча: любов батьків, книжки й іграшки, привезені зі столиці, де тато навчався на Вищих педагогічних курсах із підготовки висококваліфікованих викладачів іноземних мов, поїздки до моря тощо. Можна впевнено ствердити, що родинне середовище, в якому вона зростала, було дитиноцентричним.

Зі слів Тамари Іванівни, незабутні спогади раннього дитинства – не про якісь особливі подарунки від тата, а про прогулянки «в поля», на які батько на її прохання завжди викроював час. Вирушали, зібравши ватагу сусідської дітвори, за мікрорайон Половки. Міська малеча, затамувавши подих, слухала зворушливі історії Тамариного тата про коників, метеликів, бабок, про рослини й квіти. Розуміли їх від слова до слова, довго не забували [3, с. 23]. Повернувшись до міста, намагалися знайти персонажів розповідей у траві, яка росла на дитячому майданчику, спостерігали за метеликами, осами, за птахами, очікуючи наступного походу.

«У полях» грали в цікаві ігри, після яких призволялися бутербродами, чаєм, фруктами.

Іван Трохимович знав напам'ять неймовірну кількість казок, оповідань, віршів, загадок, які, бувало, спершу розповідав малим дослідникам природи іноземною мовою, а потім українською. Тематику живої природи збагачували бесіди про різні країни, про географічні відкриття, що, природно, викликало слухацьке захоплення та бажання висловитися.

Ймовірно, завдяки дитячим мандрівкам, у яких простежуємо традицію французьких «материнських шкіл» та приватних дитячих закладів, і які перегукуються з ідеями «школи радості» В. Сухомлинського, Т. Бабич вибрала фах учителя біології, й багато років працювала в полтавській школі-ліцеї № 28. Іван Трохимович зумів прищепити доньці виняткову любов до рідного краю, працелюбність і віру в найвище покликання на Землі – бути вчителем [3, с. 23].

Батькову доброту, ласку та спокійну вимогливість, його мудрість Тамара Іванівна, не вагаючись, назвала основними його рисами. «Не пригадаю, щоб він хоч раз на когось закричав, та навіть, щоб голос підвищив. Неймовірно, але він пам'ятав усі теореми, всі формули, міг за лічені хвилини задачу будь-якої складності розв'язати. Однак спершу казав: "Сиди та думай, доню. Добре думай…", а, коли моє "добре думання" не спрацьовувало, допомагав поясненнями, після яких спосіб розв'язання ставав зрозумілим та логічним. Словом, у нас завжди виходило так, що я "сама все зробила", і це дійсно допомагало вірити в себе, в магічну силу отого рекомендованого татом "доброго думання"» [3, с. 33].

Як бачимо, плекання самостійності, наполегливості, прагнення домогтися потрібного результату – це дороговкази бабичевого родинного виховання. Не менш вагомим видається й особистий приклад, адже Тамара завжди бачила, як багато читає батько, скільки годин на добу працює за друкарською машинкою, відшліфовуючи свої художні переклади, настільки ґречний він у стосунках з іншими.

Взаємини І. Бабича з донькою завжди були довірливими. Батькові вона без вагань розкривала дитячі таємниці, ділилася успіхами, хвилюваннями й негараздами в підліткові роки. Не було такого питання, яке він не допоміг би розв'язати, дати ненав'язливу пораду.

Бабичева виховна практика привертає увагу й особливим ставленням до питання мови. Примітно, що до переїзду в Україну І. Бабич не володів українською, вчив мову, працюючи в Карлівці, навчаючись в університеті, працюючи викладачем педагогічного вишу, допоки не домігся того рівня, який уможливив перекладацьку творчість. Довго не міг збагнути, чому далеко не всі українці говорять рідною мовою в родинах, де безсилі зовнішні впливи. Часто говорив про це зі своїми вихованцями, з друзями.

Можемо ствердити, що переконання Івана Трохимовича не розминалися з учинками: він наполіг на українськомовному спілкуванні в родинному колі, що було незвичним явищем в умовах лінгвоциду та панування російської в усіх сферах життя Полтави. При цьому, як пригадують донька та дружина перекладача, вимагав від них правильної літературної мови, виправляв орфоепічні помилки, переконував, що суржик та росіянізми – прямі ознаки інтелектуальної неспроможности, що українська мова настільки довершена, що спотворювати її – те саме, що нищити душу. Російсько-українські словники стали в родині, без перебільшення, настільними книгами.

Завдяки татові Тамара затоваришувала з українською казкою, творами дитячої літератури, журналами «Малятко», «Барвінок».

Відтак свою першокласницю повів до школи з українською мовою навчання. «Російську ти й так знатимеш, а от української треба вчитися і вчитися», – такою була лаконічна батьківська настанова. Всі десять шкільних років залишався несхитним щодо Тамариної рідномовної освіти, хоча і класна керівниця, і директор, і вчителі раз у раз рекомендували перевести здібну ученицю до однієї з російськомовних шкіл Полтави, які вважалися престижніши-

ми, гарантували академічні успіхи у зросійщених закладах вищої освіти.

Простір людини, за І. Бабичем, мав бути багатомовним. Як свідчать розповіді Т. Бабич, батько не втомлювався повторювати: можеш і мусиш знати багато різних мов, а от спілкуватися повсякдень необхідно мовою тієї країни, де живеш.

Спомини Т. Бабич про батька як великого гуманіста, ерудита, Людину з великої літери відкривають нову грань сприйняття його особистості.

Проведене дослідження дає підстави для висновку про те, що батьківство вибудуване на пріоритетах відповідальності за всебічний розвиток дитини, прищеплення їй загальнолюдських цінностей, формування рис та навичок, необхідних для самореалізації, справило великий вплив на родинний комунікативний простір та на формування мовної особистості Т. Бабич.

References:

1. Філінюк В. Проблема повсякденності: питанні історіографії. *Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х–середина 1950-х рр.).* Кн. 1. Ч. 1.–2. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2010. 351 с.
2. Коляструк О. Поняття повсякденності в сучасній науковій гуманітаристиці. *Україна XX ст.: культура, ідеологія, політика.* 2009. С. 46–56.
3. Король Л. Л., Кришталь Н. А., Черчата Л. М. Слово про Івана Трохимовича Бабича : іст.-біограф. нарис. Полтава : РВВ ПНТУ, 2010. 64 с.
4. Іваницька М. Особистість перекладача в українсько-німецьких літературних взаєминах : монографія. Чернівці : Книги-ХХІ, 2015. 604 с.

Summary: *Based on the analysis of biographical data and the authentication of contemporaries about the famous translator and educator Ivan Babych, his personality is revealed through the prism of fatherhood. The peculiarities of the educational influence on the formation of the daughter's personality are revealed.*

Keywords: *Ivan Babych, family upbringing, ideas of patriotic upbringing and formation of critical thinking.*

Черчата Лідія,
Захаржевський Олег

ПОБУТ РОДИНИ БАБИЧІВ У СПОГАДОВОМУ ДИСКУРСІ

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Полтава, Україна

Анотація: *У статті опрацьовано тексти спогадового дискурсу, акцентованого на побуті родини Бабичів у перші роки перебування в Україні, доповнено усталені біографічні реконструкції Карлівського періоду життя відомого перекладача й педагога Івана Бабича.*

Ключові слова: *спогадовий дискурс, побут, цінності, Іван Бабич, Валентина Дремлюга, Микола Нижник, Любов Нижник,*

Сучасну епоху слушно називають часом біографічного пожвавлення, «коли минуле осмислюється, оцінюється, порівнюється з теперішнім через призму життя і діяльність відомих або маловідомих діячів, які завдяки своїм творчим успіхам стали символами окремих історичних періодів, що уособлюють переломні події поступу народів і цивілізацій та розвиток економіки, культури, освіти, науки тощо» [7, с. 1].

Складність процесу вивчення життєвого шляху, професійного досвіду, літературної творчості українського перекладача французького походження, поліглота, члена Спілки письменників України, педагога Івана Бабича, актуалізує використання спогадів сучасників як важливого джерела дослідження його біографії, інформативно-пізнавальний потенціал якого є незаперечним.

Спогади, нотатки називають документальною, нефікційною прозою або літературою факту, позаяк в їхню основу покладено документальні матеріали, особисті враження наратора, змодельовані у форматі вільного викладу [6, с. 25].

Л. Король слушно зауважила, що «в них осенсовується комплекс реальних подій, який забезпечує постання образу